

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego Oddział w Cieszynie, jej powstanie i przeobrażenia w latach 1971-2017 na tle uwarunkowań środowiska lokalnego

Author: Elżbieta Kudelska

Citation style: Kudelska Elżbieta. (2018). Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego Oddział w Cieszynie, jej powstanie i przeobrażenia w latach 1971-2017 na tle uwarunkowań środowiska lokalnego. W: M. Kycler, D. Pawelec, B. Warząchowska (red.), „Biblioteki specjalistyczne Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach” (S. 100-114). Katowice : Oficyna Wydawnicza Wacław Walasek

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego Oddział w Cieszynie jej powstanie i przeobrażenia w latach 1971–2017 na tle uwarunkowań środowiska lokalnego

Wprowadzenie

Cieszyn – miasto leżące u podnóża Beskidu Śląskiego, historyczna stolica Śląska Cieszyńskiego, krainy, która przez wieki pielęgnowała tradycje kulturalno-oświatowe, kształcąc kolejne pokolenia pedagogów. Tereny te mają bogatą przeszłość historyczną, z często zmieniającą się przynależnością zamieszkującej tutaj ludności. Swoje wpływy na gospodarkę, kulturę i całokształt życia mieszkańców tych ziem miała bowiem kultura niemiecka, austriacka, czeska, słowacka oraz żydowska. Nie bez znaczenia pozostawał także fakt, że Cieszyn wraz z ościennymi wioskami i przysiółkami, był terenem ścierania się religii katolickiej, protestanckiej i żydowskiej. Zwłaszcza wiara luterńska znalazła tu wielu wyznawców i ugruntowała sobie bardzo silną pozycję. Do dnia dzisiejszego Cieszyn, Wisła to w istocie największe skupiska ewangelików w Polsce. Ta różnorodność niosła ze sobą jednak i pozytywny wydźwięk, gdyż powodowała ugruntowanie poczucia tożsamości regionalnej i narodowej „szczyciono się udziałem w walce o niepodległość, popularyzowano gwara, a śląski folklor słowny i muzyczny był, do 1939 roku, jedną z ważnych wartości kultury rodzimej ludności”¹.

Już od dawnych czasów świątli mieszkańcy Cieszyna czynili liczne starania o dostęp swoich dzieci do polskiej szkoły i do nauczania w języku ojczystym. Była to jednak droga długa, żmudna, nastroczająca wiele trudności. Pomimo tego, usilnie dążono do zorganizowania polskiej szkoły średniej, kończącej się maturą. Bowiem, tylko taka edukacja otwierała cieszyńskiej młodzieży drogę do dalszej nauki i zdobywania wyższego wykształcenia. „W tym celu zawiązano

¹ I. BUKOWSKA-FLOREŃSKA: *Śląsk jako region pograniczny. Specyfika warunków życia ludności i ich znaczenie kulturotwórcze*. W: *Studia Etnologiczne i Antropologiczne*. T. 11: *Etnologia na granicy*. Red. I. BUKOWSKA-FLOREŃSKA, G. ODOJ. Katowice 2011, s. 92.

w 1885 roku Macierz Szkolną dla Księstwa Cieszyńskiego, a owocem jej prac „[...] było otwarte w 1895 roku Polskie Gimnazjum Prywatne w Cieszynie. [...] jako pierwsza polska szkoła średnia na obszarze całego etnicznie polskiego Śląska”².

Był to pierwszy krok w stronę krzewienia języka i kultury polskiej, który pozwalał nieco zahamować wpływy silnego niemieckiego kręgu kulturowego. Nie zaspakajało to jednak swoistego głodu polskości w kręgu nauczycieli polskich, zwłaszcza tych zorganizowanych w Polskim Towarzystwie Pedagogicznym. „Pragnąc pozyskać dla idei walki o prawdziwie polską szkołę, o uświadomienie narodowe i społeczne ogółu nauczycielstwa pracującego w szkołach polskich, Jerzy Kubisz przy współpracy z Jerzym Michejdą zaczynają w roku 1892 wydawać polskie czasopismo poświęcone szkole i rodzinie pod nazwą »Miesięcznik Pedagogiczny«”³. Pojedyncze roczniki tego uniikatowego periodyku zachowały się w bibliotece uniwersyteckiej w Cieszynie.

Na początku XX wieku rozpoczęto proces, mający doprowadzić do utworzenia szkoły kształcącej przyszłych polskich nauczycieli. Istotnym krokiem w tym kierunku było wysłanie pisma przez sekretarza Macierzy Szkolnej ks. Józefa Londzina do Antoniego Osuchowskiego w 1900 roku, w sprawie potrzeby i zasadności utworzenia na terenie Śląska Cieszyńskiego seminarium nauczycielskiego. Powołanie tej placówki do życia nastąpiło jednak dopiero w roku 1910, po odłączeniu polskich paralelek⁴ od seminarium niemieckiego. Pierwsi słuchacze rozpoczęli naukę w Cieszynie-Bohrku w roku szkolnym 1911/1912. Nominacje na pierwszego dyrektora samodzielnego seminarium otrzymał dr Ernest Farnik⁵.

Seminarium napotykało wiele trudności natury organizacyjnej i finansowej, brakami w wyposażeniu w odpowiednie pomoce dydaktyczne. Jego absolwenci mieli problemy z uzyskaniem uprawnień do nauczania w szkołach niepolских. Ostatecznie Seminarium Nauczycielskie zostało zlikwidowane w 1936 roku. W jego miejsce w roku szkolnym 1937/1938 powołano Liceum Pedagogiczne im. Pawła Stalmacha, którego pierwszym dyrektorem został Emil Sznepka⁶.

² E. KOPEĆ: *Cieszyńskie tradycje akademickie*. W: *O kształceniu pedagogiczno-artystycznym. Z doświadczeń Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie 1971–1980*. Red. R. MRÓZEK. Katowice 1980, s. 12.

³ J. ŻEBROK: *Z historii nauczycielskiego ruchu zawodowego na Śląsku*. W: *Księga pamiątkowa wydana z okazji 50-lecia Męskiego Seminarium Nauczycielskiego i Liceum Pedagogicznego im. Pawła Stalmacha w Cieszynie*. [Red. J. BRODA et al.]. Cieszyn 1959, s. 125.

⁴ *Paralela* – druga klasa w szkole o tym samym programie nauczania, czyli równorzędna w stosunku do już istniejącej. W: *Słownik języka polskiego*. T. 6. Red. nauk. W. DOROSZEWSKI. Warszawa 1964, s. 115.

⁵ U. SZUŚCIK: *Szkice z dziejów kształcenia nauczycieli w Cieszynie (w tym – nauczycieli wychowania Plastycznego)*. W: *Tradycje kształcenia nauczycieli na Śląsku Cieszyńskim. Studia, rozprawy, przyczynki*. Red. W. KORZENIOWSKA [et al.]. Katowice 2009, s. 145.

⁶ Ibidem, s. 145.

Liceum nie do końca potrafiło zaspokoić zapotrzebowanie na przygotowanie kadry nauczycielskiej i dlatego wprowadzono dodatkowo kursy przygotowawcze. „Od roku 1950 wprowadzono w Liceum Pedagogicznym obok klas zasadniczych także klasy ze specjalnością wychowania fizycznego [...] z rozszerzeniem programu biologii oraz metodyki i teorii wychowania fizycznego”⁷. Przez cały czas czyniono jednak wiele starań, aby w Cieszynie mogła powstać placówka kształcąca kadry pedagogiczne w systemie studiów wyższych.

Pewną formę pośrednią udało się osiągnąć we wrześniu 1960 roku, kiedy na mocy decyzji władz oświatowych powołano do istnienia Studium Nauczycielskie, początkowo z dwoma kierunkami: filologią polską i historią. Utworzone Studium „było ostatnią przejściową formą kształcenia kadry pedagogicznej przed wdrożeniem koncepcji kształcenia nauczycieli szkół podstawowych w systemie studiów wyższych”⁸.

Już pod koniec lat 60. XX wieku, kiedy w Katowicach powołano do życia Uniwersytet Śląski, również w środowisku cieszyńskiej inteligencji zrodził się pomysł, aby Cieszynowi nadać rangę miasta akademickiego. Udało się do tego doprowadzić dopiero w 1971 roku, kiedy na mocy zarządzenia Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 15 maja, powołano w Cieszynie Wyższe Seminarium Nauczycielskie, jako Filię Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Pierwszym prorektorem Uniwersytetu Śląskiego ds. Filii został prof. dr hab. Józef Chlebowczyk⁹. Początkowo słuchacze WSN mogli kształcić się w zakresie trzech specjalności: filologia polska, historia z wychowaniem obywatelskim oraz nauczanie początkowe z wychowaniem muzycznym.

W ramach reorganizacji, w roku 1973/1974 Filia UŚ w Cieszynie otrzymała status uczelni bezwydziałowej o profilu pedagogiczno-artystycznym. Od tej pory mogła kształcić przyszłych magistrów na kierunkach: pedagogika pracy kulturalno-oświatowej, wychowanie muzyczne, wychowanie plastyczne i wychowanie przedszkolne. Natomiast od roku 1977 swoje działania dydaktyczno-naukowe Filia kontynuowała w ramach jedyne w kraju Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego, starającego się stworzyć przychylną płaszczyznę współdziałania wychowania i sztuki

⁷ A. ZAJĄC: *Rozwój polskiego szkolnictwa pedagogicznego w Cieszynie*. W: *O kształceniu pedagogiczno-artystycznym: z doświadczeń Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie 1971–1980*. Red. R. MRÓZEK. Katowice 1980, s. 22.

⁸ U. SZUŚCIK: *Szkice z dziejów kształcenia nauczycieli w Cieszynie (w tym – nauczycieli wychowania plastycznego)*. W: *Tradycje kształcenia nauczycieli na Śląsku Cieszyńskim. Studia, rozprawy, przyczynki*. Red. W. KORZENIOWSKA [et al.]. Katowice 2009, s. 147.

⁹ Józef Chlebowczyk (1924–1981) – funkcję prorektora pełnił dwukrotnie (18.03.1972–31.08.1974) oraz (1.10.1977–31.08.1981). Zob. *Prorektorzy Uniwersytetu Śląskiego ds. Filii w Cieszynie*. W: *Uniwersytet Śląski w Katowicach Filia w Cieszynie 1971–2000*. Red. K. KASZPER. Cieszyn 2000, [s. 13].

w ramach instytutów: Wychowania Przedszkolnego, Wychowania Kulturalno-Oświatowego, Wychowania Muzycznego i Plastycznego¹⁰.

Przez kolejne lata funkcjonowania cieszyńska placówka uniwersytecka przeszła liczne, często bardzo zasadnicze reorganizacje zarówno w strukturze kształcenia na poszczególnych istniejących, jak i nowo powoływanych lub przekształcanych kierunkach, a co za tym idzie, również w odpowiednim doborze kadry naukowo-dydaktycznej.

Obecnie w ramach Uniwersytetu Śląskiego, w Cieszynie funkcjonują dwa wydziały: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji z 11 zakładami podległymi Instytutowi Nauk o Edukacji i Instytutowi Etnologii i Antropologii Kulturowej¹¹ oraz Wydział Artystyczny z Instytutem Sztuki i Instytutem Muzyki, którym podlega łącznie 10 zakładów¹².

Powstanie i rozwój Biblioteki

Cieszyńska Uczelnia przechodziła kolejne etapy rozwoju, a wraz z nią przekształceniom ulegała również biblioteka. Od początku istnienia Filia Uniwersytetu Śląskiego wyznaczała sobie ambitne plany wszechstronnego kształcenia nauczycieli, stawiając przede wszystkim na wysoki standard bazy naukowej. Dotyczyło to zarówno odpowiednio przygotowanej kadry naukowo-dydaktycznej, specjalistycznego sprzętu i wyposażenia pracowni, jak również interdyscyplinarnego, bogatego i fachowo dobranego księgozbioru. Przez wszystkie lata działalności biblioteka dostosowywała się do rozwoju i wszelkich przemian na obsługiwanych kierunkach kształcenia. Tekst niniejszy ma na celu przedstawienie najistotniejszych momentów w życiu naszej biblioteki.

¹⁰ Ł. DAWID: *Przekształcenia struktury organizacyjnej oraz kształtowanie profilu dydaktyczno-naukowego uczelni*. W: *W zwierniadle ćwierćwiecza: Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie 1971–1995*. Red. R. MRÓZEK. Cieszyn 1995, s. 18–21.

¹¹ WEiNoE – Instytut Nauk o Edukacji: 1. Zakład Historii i Teorii Wychowania, 2. Zakład Pedagogiki Ogólnej i Metodologii Badań, 3. Zakład Edukacji Kulturalnej, 4. Zakład Edukacji Humanistycznej i Nauk Pomocniczych Pedagogiki, 5. Zakład Pedagogiki Specjalnej, 6. Zakład Dydaktyki Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Przedszkolnej, 7. Zakład Edukacji Filozoficzno-Społecznej, 8. Zakład Pedagogiki Społecznej i Edukacji Międzykulturowej; Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej: 1. Zakład Teorii i Badań Kultury Współczesnej, 2. Zakład Etnologii i Geografii Kultury, 3. Zakład Antropologii Pogranicza i Społeczności Lokalnych. <http://www.us.edu.pl/node/9711> [dostęp: 22.05.2017].

¹² Wydz. Artystyczny – Instytut Sztuki: 1. Zakład Malarstwa, 2. Zakład Rzeźby, 3. Zakład Grafiki, 4. Zakład Projektowania Graficznego, 5. Zakład Nowych Mediów, 6. Zakład Rysunku, 7. Zakład Teorii Sztuki i Fotografii Artystycznej; Instytut Muzyki: 1. Zakład Teorii Muzyki i Kompozycji, 2. Zakład Instrumentalistyki, 3. Zakład Dyrygowania i Wokalistyki. www.us.edu.pl/node/9691 [dostęp: 22.05.2017].

Jak już wspomniano, Filia była kontynuatorką istniejącego w tym miejscu Studium Nauczycielskiego oraz, jeszcze wcześniej, Liceum Pedagogicznego i Seminarium Nauczycielskiego. Każda z tych szkół odcisnęła istotny ślad na doborze gromadzonego przez bibliotekę księgozbioru. Nowa placówka starała się uszanować wieloletnie poczynania Macierzy Cieszyńskiej w walce o rozwój polskiego szkolnictwa na tych ziemiach oraz kontynuować bogate tradycje oświatowe Śląska Cieszyńskiego. Wielkim atutem biblioteki była baza lokalowa oraz zbiory jakie odziedziczyła po poprzednich instytucjach.

Pierwsze cztery księgi inwentarzowe, obejmujące 14 280 woluminów sygnowane są przez Biblioteką Liceum Pedagogicznego im. Pawła Stalmacha w Cieszynie. Następne pięć ksiąg inwentarzowych do nr 26 240 sygnowało już Studium Nauczycielskie, kształcące na kierunkach: polonistyka i wychowanie obywatelskie. Miało to przełożenie na zasób i tematykę gromadzonego przez tamtejszą bibliotekę księgozbioru. Odziedziczono zatem bogatą kolekcję lektur szkolnych oraz szeroko rozumianej literatury pięknej zarówno polskiej jak i zagranicznej. Znaczna część książek związanych była tematycznie z biologią, wychowaniem fizycznym czy też wychowaniem obywatelskim. Organizując Bibliotekę uczelnianą wiadomo było, że księgozbiór ten stanowi jedynie bazę wyjściową i wymaga przeprofilowania zgodnie z nowymi kierunkami kształcenia. Pierwszą większą selekcję przeprowadzono już w roku 1974. Przekazano wówczas ok. 20 000 woluminów szkołom, szpitalom oraz filologii polskiej w Sosnowcu¹³.

Lokalizacja Biblioteki

Początkowo Biblioteka Uniwersytecka mieściła się w budynku głównym uczelni, jednak cały czas towarzyszyło temu rozwiązanu poczucie tymczasowości. Przez kolejne lata kampus cieszyński ulegał rozbudowie i rozwojowi. Powstawały nowe budynki, w których swoje miejsce znajdowały poszczególne uczelniane agendy. Biblioteka również cierpliwie czekała na swoją kolej. Stopniowo rodziły się i umierały kolejne pomysły jej nowej lokalizacji.

Z roku na rok księgozbiór biblioteki dynamicznie się rozrastał. Zwiększała się również liczba kierunków kształcenia, a co za tym idzie przybywało kształcących się studentów. W tej sytuacji systematycznie wzrastała liczba zatrudnianego personelu biblioteki, dla którego zaczynało brakować miejsca do pracy. W związku z tym, ówczesne władze podjęły decyzję o tymczasowej lokalizacji biblioteki w nowo powstającym Domu Studiującego Nauczyciela.

Budynek w szybkim tempie oddano do użytkowania, dzięki czemu w wakacje 1982 roku zbiory biblioteki zostały przeniesione do pomieszczeń na pierwszym piętrze akademika. Nowy rocz-

¹³ B. ŻEBROKOWA, J. ŻEBROK: *Filia Uniwersytetu Śląskiego w trzydziestoleciu – obraz statystyczny*. W: *Od tradycji ku współczesności: Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie 1971–2000*. Red. R. MRÓZEK. Cieszyn 2000, s. 48.

nik studentów 1982/1983 przyjmowano już w jasnej wypożyczalni oświetlonej naturalnym światłem oraz przestronnej czytelni. Zwiększona liczba magazynów pozwoliła na przejrzysty układ księgozbioru oraz wydzielenie odrębnego miejsca na podręczniki, nuty, albumy, druki ciągłe oraz czasopisma. Nadal jednak nie ustawały starania o samodzielny budynek na wyłączność biblioteki. Wiadomo było przez cały czas, że będzie się to wiązało z ogromnymi kosztami, dlatego szukano rozwiązań pośrednich.

W latach 80. ubiegłego wieku zrodził się pomysł powstania cieszyńskiego konsorcjum bibliotek, który miała współtworzyć Biblioteka Filii UŚ wraz z Biblioteką Pedagogiczną oraz Książnicą Cieszyńską. Niestety zaplanowane przedsięwzięcie nie zostało zrealizowane. Pierwsza z pomysłu wycofała się Książnica Cieszyńska. Decyzję jej kierownictwa przyspieszyła powódź, która w znacznym stopniu zagroziła cennym zbiorom Książnicy w jej ówczesnej siedzibie. Biblioteka ta na własną rękę zaczęła szukać innych rozwiązań i ostatecznie na jej potrzeby wyremontowano i zaadoptowano zabytkowy budynek cieszyńskiej mennicy w ścisłym centrum miasta.

Z dwóch pozostałych bibliotek, bardziej zainteresowana nową lokalizacją była biblioteka uniwersytecka, na którą miało spaść pokrycie większej części kosztów inwestycji, co wówczas spowalniało podjęcie ostatecznej decyzji. Został wyznaczony teren w obszarze kampusu uczelni pod lokalizację nowego budynku. Pracownikom biblioteki zlecono wykonanie wstępnych, szacunkowych obliczeń (liczba i charakter pomieszczeń, liczba i wymiary regałów) niezbędnych do wykonania projektu użytkowego nowej inwestycji. Wszystko wyglądało bardzo realistycznie i dawało nadzieję zarówno pracownikom, jak i czytelnikom. Niestety Biblioteka Pedagogiczna definitywnie wycofała się ze wspólnej inwestycji i postanowiła pozostać w dotychczasowym miejscu, w pobliżu trzech cieszyńskich liceów, co w perspektywie czasowej gwarantowało jej stały dopływ czytelników.

Szansę na własne lokum biblioteka uniwersytecka ostatecznie utraciła w 1993 roku, kiedy na wyznaczonym wcześniej dla niej miejscu powstał Hotel Academicus¹⁴.

Kolejne pomysły na nową siedzibę Biblioteki również wiązały się z ogromnymi nakładami inwestycyjnymi, związanymi z remontem. Po dosyć długo trwającym okresie czasowego wynajmu różnych pomieszczeń, biblioteka otrzymała ostatecznie na wyłączne użytkowanie kolejne piętro w akademiku. Obecnie zajmuje powierzchnię 972 m² – w tym jest wypożyczalnia, czytelnia książek, czytelnia czasopism, pięć pomieszczeń biurowych oraz 25 pomieszczeń magazynowych.

¹⁴ *Wyrósł z dobrego drzewa... Uniwersytet Śląski 1968–1998. Fakty, dokumenty, relacje.* Red. A. BARCIAK. Katowice 1998, s. 47.

Udostępnianie zbiorów

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom czytelników zbiory są dostępne przez sześć dni w tygodniu (od poniedziałku do soboty). Agendy udostępniania pracują na dwie zmiany, tak aby jak najlepiej dostosować godziny otwarcia do potrzeb studentów, pracowników naukowych oraz mieszkańców miasta i regionu, chcących skorzystać z naszych zbiorów. Biblioteka dysponuje w obu czytelniach 66 miejscami, oraz 19 stanowiskami komputerowymi. Dostęp do Internetu umożliwia czytelnikom przeszukiwanie katalogu i zdalne zamawianie książek oraz korzystanie z pozycji umieszczonych w bibliotece cyfrowej UŚ, a także przeglądanie baz udostępnianych przez CINIb-ę. Do dyspozycji czytelników pozostaje nadal tradycyjny katalog kartkowy zarówno alfabetyczny jak i rzeczowy, który był uzupełniany i aktualizowany do 2010 roku. Biblioteka nadal prowadzi i aktualizuje kartkowy katalog w czytelni książek oraz w czytelni czasopism. Aby nowym rocznikiem studentów przybliżyć zasady funkcjonowania naszej biblioteki, pracownicy prowadzą szkolenia biblioteczne. Początkowo odbywały się w formie lekcji bibliotecznych. W latach 2004–2007, zgodnie z decyzją cieszyńskich władz wydziałowych, szkolenie było obowiązkowe i kończyło się wpisem zaliczenia do indeksu. Obecnie studenci odbywają szkolenie biblioteczne w dogodnym dla siebie czasie, w wersji online. Nadal jednak bibliotekarze przez cały rok akademicki, na bieżąco służą czytelnikom radą i pomocą, m.in. przy wypełnianiu formularza rejestracyjnego, przy obsłudze własnego konta czytelnika czy obsłudze katalogu oraz dostępnych baz.

Dla usprawnienia bieżącej pracy czytelników zorganizowano na terenie biblioteki punkt poligraficzny ze sklepikiem papierniczym, prowadzonym przez firmę zewnętrzną, który cieszy się dużym zainteresowaniem zarówno kadry naukowej jak i studentów.

Modernizacja Biblioteki

Z początkiem 2017 roku, w Bibliotece rozpoczął się długo wyczekiwany remont. Obejmuje on szerokie spektrum działań, w zakres których wchodzi prace zapewniające bezpieczeństwo, m.in. wymianę instalacji elektrycznej czy remont sieci ciepłowniczo-grzewczej, jak również odświeżenie i malowanie wielu pomieszczeń. Warto podkreślić, że przy okazji remontu będzie można dostosować bibliotekę (zwłaszcza wejście główne, klatkę schodową, toalety) dla potrzeb osób niepełnosprawnych, które bywają również użytkownikami akademickiej ksiąźnicy.

Zwiększona liczba magazynów w połączeniu z ich wyremontowaniem, pozwoli na uporządkowanie i bardziej przejrzyste ułożenie księgozbioru. Dysponujemy bowiem dosyć pokaźnymi zbiorami zarówno książek, jak i czasopism. W roku 2017 księgozbiór przekroczył 155 tys. woluminów. W wolnym dostępie w czytelni pozostaje 4,5 tys. pozycji, z podziałem na 20 działów tematycznych¹⁵.

¹⁵ Działy w czytelni: 1. Dział ogólny. Encyklopedie. Informatory, 2. Filozofia. Logika. Etyka. Moralność.

Czytelnia czasopism udostępnia ponad 530 tytułów czasopism bieżących oraz archiwalnych. Biblioteka gromadzi głównie zbiory tematycznie związane z kierunkami studiów na Wydziale Etнологii i Nauk o Edukacji oraz Wydziale Artystycznym. Dotyczy to zatem: pedagogiki, metodologii, psychologii, socjologii, etnologii, antropologii, historii kultury, historii sztuki, nauki rysunku, ceramiki, grafiki, rzeźby, historii i metodologii muzyki.

Ponadto Biblioteka gromadzi liczne albumy przekrojowe z historii sztuki, a także dzieła poświęcone poszczególnym kierunkom w sztuce lub konkretnym twórcom. Odrębną część zbiorów stanowią dokumenty muzyczne. Biblioteka dysponuje bardzo bogatą i przekrojową kolekcją nut (ponad 13 tysięcy woluminów). Są to zarówno zbiory utworów poszczególnych kompozytorów, jak i utwory z przeznaczeniem na konkretne instrumenty. Większość tytułów została już opracowana w katalogach PROLIB/NUKAT i jest dostępna dla czytelników poprzez katalog OPAC. Natomiast ta część zbiorów, która nadal czeka na opracowanie rekordów bibliograficznych w NUKAT, dostępna jest poprzez tradycyjny katalog kartkowy zarówno alfabetyczny, jak i dosyć szczegółowo rozbudowany katalog rzeczowy. W zasobie biblioteki pozostaje także pokaźny zbiór partytur uniwersyteckiego chóru „Harmonia”. Ta część zbiorów wymaga jednak jeszcze sporego nakładu pracy, aby dokumenty właściwie opracować i udostępnić czytelnikom¹⁶.

Pracownicy biblioteki podjęli się żmudnego zadania uporządkowania i zinwentaryzowania całego księgozbioru w zestawieniu z wszystkimi księgami inwentarzowymi, a także z tradycyjnie prowadzonymi do roku akademickiego 2007/2008 kartotekami czytelników. Nadal wiele rewersów wymaga wyjaśnienia, co znacznie komplikuje brak aktualnych danych adresowych byłych czytelników. Dawnej dokumentacji bibliotecznej często brakuje konsekwencji, przez co wymaga dużego nakładu pracy i skrupulatnego uporządkowania. Dopiero zakończenie tej akcji pozwoli na określenie faktycznego stanu zgromadzonego przez bibliotekę księgozbioru.

Czynione są starania, aby wszystkie pozycje zostały wprowadzone do PROLIB-a i dzięki temu były widoczne w ogólnodostępnym katalogu.

Estetyka, 3. Religioznawstwo. Chrześcijaństwo. Inne systemy religijne, 4. Psychologia, 5. Psychologia kliniczna. Psychiatria. Medycyna, 6. Historia nauczania. Teoria nauczania i wychowania, 7. Pedagogika społeczna i opiekuńcza, 8. Pedagogika. Polityka oświatowa. Oświata dorosłych, 9. Dydaktyka. Metodyka nauczania i uczenia się. Metody badań pedagogicznych, 10. Pedagogika specjalna. Logopedia, 11. Pedagogika. Podręczniki i programy szkolne, 12. Socjologia. Pomoc społeczna. Patologie społeczne, 13. Prawo. Polityka. Ekonomia. Geografia ekonomiczna, 14. Historia kultury materialnej. Archeologia. Etnografia. Etnologia, 15. Sztuka. Muzyka. Plastyka. Teatr. Fotografia. Albumy, 16. Nauki przyrodnicze. Ochrona środowiska. Technika, 17. Geografia. Historia. Biografie, 18. Literaturoznawstwo. Językoznawstwo, 19. Słowniki języka polskiego, 20. Słowniki językowe (przekładowe).

¹⁶ E. KUDELSKA: *Zbiory muzyczne Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego Oddział w Cieszynie. Rekonesans badawczy*. „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” 2013, nr 3, s. 142–151.

Pracownicy Biblioteki

Na przestrzeni lat liczba i kompetencje personelu biblioteki ulegały zmianom. Starano się jak najlepiej dostosować pracę księżnicy do rozwijającej i przekształcającej się uczelni. Obecnie biblioteka w Cieszynie jest Oddziałem Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego, bezpośrednio podległym Dyrektorowi BUŚ prof. dr hab. Dariuszowi Pawelcowi.

W zależności od potrzeb, wynikających z liczby studentów i aktualnie uruchamianych kierunków kształcenia, zmieniała się liczba i przygotowanie zawodowe zatrudnianych pracowników. Obecnie w bibliotece pracuje dziewięć osób, z czego siedem ma ukończone studia wyższe. Z analizy zatrudnienia wynika, że nie wszystkie osoby przyjmowane były do pracy z przygotowaniem bibliotecznym. Część pracowników ma wykształcenie kierunkowe, np. wychowanie przedszkolne czy etnologia. Z biegiem czasu wszyscy jednak uzupełniali kwalifikacje bibliologiczne na podyplomowych studiach z bibliotekoznawstwa lub informacji naukowej. Cała obsada cieszyńskiej biblioteki wielokrotnie uczestniczyła i nadal uczestniczy w szkoleniach organizowanych przez CINiB-ę lub w licznych szkoleniach w wersji online organizowanych przez Centrum NUKAT.

Wszyscy pracownicy wdrażani są rotacyjnie do zadań w różnych agendach biblioteki, poczynając od czytelní, poprzez wypożyczalnię, łącznie z obsługą magazynu. Takie rozwiązanie usprawnia pracę całej placówki zwłaszcza w okresie urlopów lub ewentualnych zwolnień lekarskich.

Jednocześnie, każda z osób w ramach indywidualnego zakresu obowiązków, specjalizuje się w konkretnym wycinku pracy bibliotecznej. Należy wymienić kilka koleżanek, które wniosły duży wkład w opracowanie elektronicznego katalogu. Są to osoby odpowiedzialne za opisy formalne – Halina Głajcar i Zofia Wigłasz (przeszła na emeryturę), a także mgr Małgorzata Szućlik – tworząca w latach 1980–2015 wiele szczegółowych haseł przedmiotowych (przeszła na emeryturę).

Zdając sobie sprawę, że funkcjonowanie nowoczesnej biblioteki w dużej mierze oparte jest na systemach i programach komputerowych, wszyscy pracownicy przygotowywani są do swobodnego poruszania się na tym polu, tak aby młody personel mógł wszechstronnie i sprawnie obsługiwać czytelnika oraz płynnie przejmować obowiązki koleżanek odchodzących z pracy w związku z osiągnięciem wieku emerytalnego. Dotyczy to zarówno mgr Gabrieli Firli, która przejęła odpowiedzialność za zbiory muzyczne, jak również lic. Agnieszki Werpachowskiej, która doskonali się w pracy nad hasłami przedmiotowymi, czy mgr Anety Węglarzy, sprawnie wdrażanej w tworzenie i opracowywanie opisów formalnych. Prenumeratą czasopism zajmuje się mgr Elżbieta Kudelska, natomiast pozyskiwaniem, rozszerzaniem tematycznym i wzbogacaniem księgozbioru mgr Zofia Znamierowska-Hanus.

Biblioteka nie zawsze dysponuje pozycjami, którymi zainteresowani są nasi czytelnicy. W związku z tym świadczy również usługi w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych, za co odpowiedzialna jest mgr Danuta Sikora.

Cztery spośród naszych koleżanek mają swój wkład w tworzenie Śląskiej Biblioteki Cyfrowej. Na przestrzeni lat 2011–2012 zdigitalizowały łącznie 318 pozycji.

Obecnie wykonujemy takie usługi w okrojonym zakresie, przyjmując jedynie konkretne zamówienie naszych czytelników lub z innych bibliotek. W ramach wzajemnej współpracy wysyłały skany artykułów, rozdziałów z książek, utworów muzycznych lub unikatowych reprodukcji dzieł sztuki.

Charakteryzując pracę poszczególnych osób, nie sposób pominąć mgr Anity Koncewicz i Izabeli Ciompy, które zajmują się współtworzeniem bazy „Bibliografia Dorobku Naukowego Pracowników Uniwersytetu Śląskiego”. Powierzone im zadanie wykonują odpowiedzialnie i z dużym zaangażowaniem, tworząc opisy o wysokich parametrach jakościowych.

Obecnie Oddziałem Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie kieruje mgr Elżbieta Kudelska (od października 2010). Na tym stanowisku poprzedzili ją: Zofia Borkowska-Balcar, Anna Szczawińska, mgr Andrzej Bąk, dr Wojciech Janik, mgr Eleonora Pozor, z których każda odcisnęła znaczący ślad w tworzeniu historii tej placówki.

Pierwszymi pracownikami nowo powstającej biblioteki uniwersyteckiej, a jednocześnie jej pierwszymi kierownikami byli Adam Sałaniewski (1971–1973) oraz Zofia Borkowska-Balcar (1973–1974). Zasługą obojga było przejęcie, uporządkowanie zbiorów Liceum Pedagogicznego i Studium Nauczycielskiego oraz przygotowanie podstaw dla nowo tworzonej biblioteki uniwersyteckiej.

W roku 1974 kierowanie biblioteką przejęła Anna Szczawińska, początkowo związana z administracją Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Po ukończeniu kursów bibliotecznych powierzono jej kierowanie cieszyńską placówką. Jako osoba stateczna i bardzo elegancka, zapracowała na pozytywny obraz księżnicy. Nowo przyjmowanym, młodym pracownikom wielokrotnie „matkowała” i pomagała w pierwszych zawodowych poczynaniach. Na czas jej kadencji (1974–1985) przypadła również niełatwa operacja przeniesienia biblioteki z budynku uczelni do nowopowstającego akademika.

Następnym kierownikiem biblioteki został jeden z jej pracowników mgr Andrzej Bąk, z wykształcenia romanista. Swoją funkcję sprawował w latach 1985–2000. Był to okres przyjmowania do cieszyńskiej uczelni największej liczby studentów, wielkiego zainteresowania kierunkami dostępnymi w ramach studiów zaocznych. Wiązało się to ze zwiększonym zakupem książek i czasopism. Aby obsłużyć wszystkich chętnych czytelników, biblioteka pracowała przez siedem dni w tygodniu, pełniąc dodatkowo dyżury w niedzielę. Natomiast w dni powszednie czas pracy wydłużono do godziny 21. Był to również czas, kiedy biblioteka rozpoczęła przygotowania do komputeryzacji. Pierwszym etapem było uruchomienie dwóch stanowisk komputerowych i przeszkolenie dwóch koleżanek w opracowywaniu rekordów według nowych zasad. Stopniowo zakres prac, jak i zaplecze sprzętowe rozszerzały się, angażując w to coraz większy zespół osób.

Przechodząc na emeryturę w roku 2001, ówczesny kierownik przekazał bibliotekę w ręce dr Wojciecha Janika – z wykształcenia historyka. Swoją funkcję pełnił on w latach 2001–2004. W tym czasie, ze względu na przygotowanie zawodowe swojego przełożonego, biblioteka miała największe szanse na rozwinięcie działalności badawczo-naukowej. Niestety, po kolejnym wyjeździe stypendialnym do biblioteki w Londynie, W. Janik zdecydował o podjęciu stałej pracy w tamtejszej placówce, gdyż stwarzała mu większe możliwości rozwoju i dalszej pracy naukowej.

W roku 2004 kierowania biblioteką w Cieszynie podjęła się mgr Eleonora Pozor, wieloletnia pracownica Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, gdzie ostatnie lata spędziła w Oddziale Informacji Naukowej zajmując się głównie współtworzeniem podwalin do „Bazy Dorobku Naukowego Pracowników Uniwersytetu Śląskiego”. Jako osoba bardzo energiczna, posiadająca bogate doświadczenie zdobyte w Katowicach, rozpoczęła wprowadzanie wielu zmian w funkcjonowaniu przejętej biblioteki, chcąc usprawnić jej działanie. Doprowadziła do powstania planu całościowego remontu i modernizacji biblioteki. Ze względów finansowych, projekt ten niestety przez wiele lat czekał na pozytywne rozpatrzenie. Dopiero obecnie rozpoczęto jego etapową realizację. Bogactwo pomysłów i zamierzeń E. Pozor przerwała nagła choroba i ostatecznie przejście na emeryturę w 2010 roku. Pozostaje zatem wielkie wyzwanie przed obecnymi pracownikami biblioteki oraz ich następcami, aby chociaż część z tych planów zrealizować.

Podsumowanie

Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego Oddział w Cieszynie to ważne miejsce zarówno dla studentów, pracowników uczelni, jak i lokalnej społeczności miasta. Dla sprawnego jej funkcjonowania istotna jest nowoczesna baza lokalowa, wyposażona w sprzęt komputerowy z bezawaryjnie działającym Internetem, z dostępem do zasobów bibliotek polskich i zagranicznych. Istotną rolę pełni księgozbiór oraz zasoby czasopism, jakie placówka może zaoferować czytelnikom. Nie można jednak pominąć bezpośredniego kontaktu z czytelnikiem, poprzez różne formy i propozycje ku niemu kierowane.

I to właśnie wydaje się chyba najważniejszym zadaniem, jakie Biblioteka w Cieszynie powinna sobie postawić na najbliższe lata, aby móc stanowić istotny punkt na mapie naukowo-kulturalnej naszego miasta.

Bibliografia

10 lat Uniwersytetu Śląskiego 1968–1978. [Red. J. KANTYKA, przy współpr. A. LUBAŚ]. Katowice 1978, s. 172–[179].

- BUKOWSKA-FLOREŃSKA I.: *Śląsk jako region pograniczny. Specyfika warunków życia ludności i ich znaczenie kulturotwórcze*. W: *Studia Etnologiczne i Antropologiczne*. T. 11: *Etnologia na granicy*. Red. I. BUKOWSKA-FLOREŃSKA, G. ODOJ. Katowice 2011, s. 92–103.
- DAWID Ł.: *Przekształcenia struktury organizacyjnej oraz kształtowanie profilu dydaktyczno-naukowego uczelni*. W: *W zwierciadle ćwierćwiecza. Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie 1971–1995*. Red. R. MRÓZEK. Cieszyn 1995, s. 18–21.
- KOPEĆ E.: *Cieszyńskie tradycje akademickie*. W: *O kształceniu pedagogiczno-artystycznym. Z doświadczeń Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie 1971–1980*. Red. R. MRÓZEK. Katowice 1980, s. 11–15.
- KUDELSKA E.: *Zbiory muzyczne Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego Oddział w Cieszynie. Rekonesans badawczy. „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” 2013, nr 3, s. 142–151.*
- Prorektorzy Uniwersytetu Śląskiego ds. Filii w Cieszynie*. W: *Uniwersytet Śląski w Katowicach Filia w Cieszynie 1971–2000*. Red. K. KASZPER. Cieszyn 2000.
- Słownik języka polskiego*. T. 6. Red. nauk. W. DOROSZEWSKI. Warszawa 1964.
- SZUŚCIK U.: *Szkice z dziejów kształcenia nauczycieli w Cieszynie (w tym – nauczycieli wychowania Plastycznego)*. W: *Tradycje kształcenia nauczycieli na Śląsku Cieszyńskim. Studia, rozprawy, przyczynki*. Red. W. KORZENIOWSKA [et al.]. Katowice 2009, s. 143–150.
- W zwierciadle ćwierćwiecza. Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie 1971–1995*. Red. R. MRÓZEK. Cieszyn 1995.
- Wydział Artystyczny UŚ. <http://www.us.edu.pl/node/9691> [dostęp: 22.05.2017].
- Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji UŚ. <http://www.us.edu.pl/node/9711> [dostęp: 22.05.2017].
- Wyrósł z dobrego drzewa. Uniwersytet Śląski 1968–1998. Fakty, dokumenty, relacje*. [Red. nauk. A. BARCIAK et al.]. Katowice 1998.
- ZAJĄC A.: *Rozwój polskiego szkolnictwa pedagogicznego w Cieszynie*. W: *O kształceniu pedagogiczno-artystycznym. Z doświadczeń Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie 1971–1980*. Red. R. MRÓZEK. Katowice 1980, s. 16–26.
- ŻEBROK J.: *Z historii nauczycielskiego ruchu zawodowego na Śląsku*. W: *Księga pamiątkowa wydana z okazji 50-lecia Męskiego Seminarium Nauczycielskiego i Liceum Pedagogicznego im. Pawła Stalmacha w Cieszynie*. [Red. J. BRODA et al.]. Cieszyn 1959, s. 124–143.
- ŻEBROKOWA B., ŻEBROK J.: *Filia Uniwersytetu Śląskiego w trzydziestoleciu – obraz statystyczny*. W: *Od tradycji ku współczesności. Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie 1971–2000*. Red. R. MRÓZEK. Cieszyn 2000, s. 35–52.

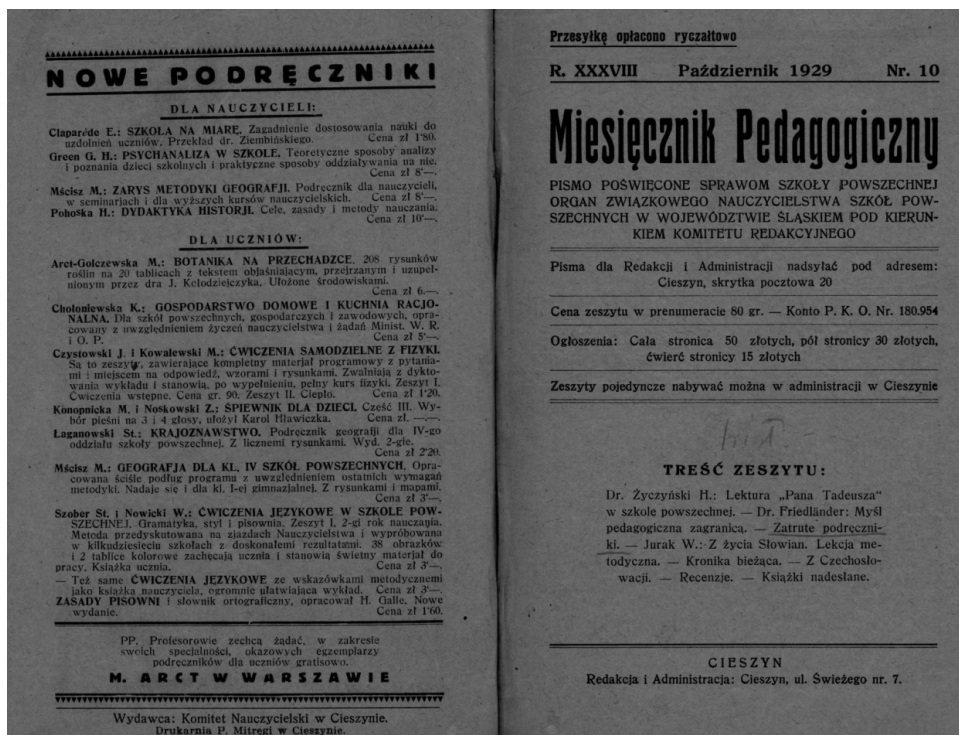
Streszczenie

W artykule zarysowano historię powstania i przeobrażania się biblioteki od czasu powołania do życia Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie po utworzenie Oddziału Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego. Scharakteryzowano posiadany przez bibliotekę księgozbiór i przedstawiono zasady jego udostępniania. Nakreślono plan rozwoju wraz z modernizacją bazy lokalowej oraz sprzętowej. Przedstawiona została również polityka kadrowa oraz obecne jak perspektywiczne zadania stojące przed personelem bibliotecznym.

Słowa kluczowe:

Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego Oddział w Cieszynie, historia bibliotek, organizacja biblioteki, kadra biblioteczna, gromadzenie, opracowanie i udostępnianie zbiorów

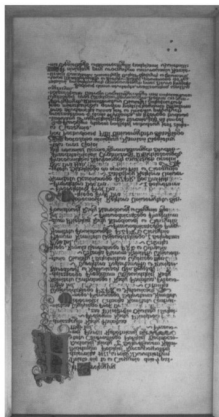
ANEKS

Ilustr. 1. Okładka czasopisma „Miesięcznik Pedagogiczny” ze zbiorów Biblioteki. Fot. Elżbieta Kudelska

Zarządzenie

Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego w sprawie utworzenia Wyższego Studium Nauczycielskiego w Cieszynie jako filii Uniwersytetu Śląskiego (15 maja 1971 r.)

Na podstawie art. 9 ustawy z dnia 5 listopada 1958 r. o szkolnictwie wyższym (Dz. U. 1969, Nr 4, poz. 31) zarządza się, co następuje:

§ 1
Tworzy się Wyższe Studium Nauczycielskie w Cieszynie jako filię Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

§ 2
Zadaniem Studium jest kształcenie nauczycieli dla potrzeb szkół podstawowych i zasadniczych szkół zawodowych oraz prowadzenie prac naukowo-badawczych w zakresie dydaktyki szczegółowych.

§ 3
Pracą Studium kieruje kierownik Studium, powoływany przez rektora spośród profesorów lub docentów szkoły, w trybie określonym ustawą o szkolnictwie wyższym.

§ 4
1. Nauka na Studium prowadzona jest systemem studiów dziennych lub zaocznych wg planów studiów i ramowych programów nauczania zatwierdzonych przez Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Szczegółowe programy nauczania ustala rektor.
2. Dopuszczanie do studiów odbywa się zgodnie z ogólnymi warunkami i trybem przyjęć na studia w szkołach wyższych.
3. Minister Oświaty i Szkolnictwa Wyższego ustala corocznie kierunki studiów, na które odbywają się przyjęcia kandydatów.

§ 5
1. Zajęcia dydaktyczne w Studium prowadzą pracownicy naukowo-dydaktyczni zatrudnieni na etatach przydzielonych Studium oraz pracownicy naukowo-dydaktyczni innych jednostek Uniwersytetu Śląskiego skierowani do pracy w Studium przez rektora.
2. Prowadzenie wykładów, ćwiczeń oraz innych zajęć dydaktyczno-organizacyjnych i naukowych może być powierzone w drodze umowy zlecenia specjalistom posiadającym określone w ustawie o szkolnictwie wyższym kwalifikacje do prowadzenia tych zajęć.
3. Dla wykonania zadań związanych z pracą dydaktyczną i naukową mogą być zatrudnieni pracownicy, wymie-

nieni w art. 120 ustawy o szkolnictwie wyższym.

§ 6
Absolwenci Studium otrzymują dyplomy ukończenia wyższych studiów zawodowych.

§ 7
Etaty i budżet Studium są wyodrębnione w ramach etatów i budżetu Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

§ 8
W związku z treścią § 1 niniejszego zarządzenia w § 1 zarządzenia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 czerwca 1969 r. w sprawie struktury organizacyjnej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (Dz. Urz. MOiSzW Nr A-7, poz. 69) dodaje się ust. 4 w brzmieniu: „4. Filia w Cieszynie Wyższe Studium Nauczycielskie”.

§ 9
Wykonanie zarządzenia porucza się rektorowi Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

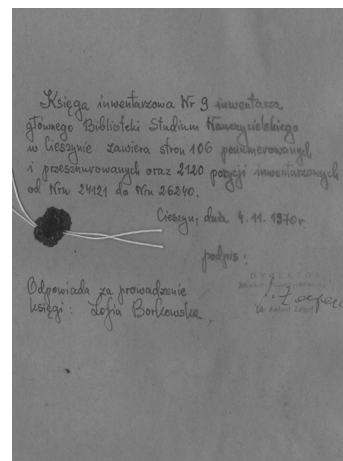
§ 10
Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, z mocą od 1 maja 1971 r.

Minister Oświaty i Szkolnictwa Wyższego

(-) H. Jabłoński

Ilustr. 3. Księga inwentarzowa Biblioteki Liceum Pedagogicznego im. Pawła Stalmacha w Cieszynie. Fot. Elżbieta Kudelska

Ilustr. 4. Księga inwentarzowa Biblioteki Studium Nauczycielskiego w Cieszynie. Fot. Elżbieta Kudelska

Ilustr. 2. Zarządzenie MOiSzW w sprawie utworzenia filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie

Źródło: Uniwersytet Śląski w Katowicach Filia w Cieszynie 1971–2000. Red. K. KASZPER. Cieszyn 2000, [s. 2].

Ilustr. 5. Wbudowanie kamienia węgielnego pod budowę Domu Studiującego Nauczyciela – mieszczącego docelowo Bibliotekę

Źródło: W zwierciadle ćwierćwiecza. Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie 1971–1995. Red. R. MRÓZEK. Cieszyn 1995, s. 153.

Ilustr. 6. Budynek Biblioteki

Źródło: W zwierciadle ćwierćwiecza. Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie 1971–1995. Red. R. MRÓZEK. Cieszyn 1995, s. 160.